

ЛІНГВОСОФІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

<https://doi.org/10.37919/0201-419X.2021.95.15>

УДК 821.161.2-1:81'37:159.942

КОНЦЕПТ «САМОТНІСТЬ» У ПОЕТИЧНІЙ МОВОТВОРЧОСТІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

КОЗЛОВСЬКА

Лариса Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри бізнес-лінгвістики,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вади-
ма Гетьмана»,
просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057;
e-mail: larysa26@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0523-9913>

Larysa

KOZLOVSKA,

PhD in Philology, Associate
Professor, Head of the Department
of the Business Linguistics,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman,
Prospect Peremogy 54/1, Kyiv,
03057 Ukraine;
e-mail: larysa26@ukr.net

ДЯДЧЕНКО

Ганна Вікторівна,

кандидат філологічних наук, старший
викладач кафедри мовної підготовки
іноземних громадян, факультет іноземної
філології та соціальних комунікацій,
Сумський державний університет;
вул. Заливна, буд. 31-В, кв. 227,
м. Суми, 40035,
e-mail: annad2004@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5325-1434>

Hanna

DIADCHENKO,

PhD in Philology, Department of
Language Training for Foreign
Citizens, Faculty of Foreign Philology
and Social Communications,
Sumy State University;
40035, Sumy, Zalyvna street,
house 31-B, flat 227
e-mail: annad2004@ukr.net

У статті здійснено аналіз вербалізаторів концепту «самотність» у мові української поезії кінця ХХ – початку ХХІ століття. Доведено його важливість як компонента лінгвопсихологічного портретування людини-сучасника. Простежено актуальні для поетичного моделювання стану самотності мовообрази із просторовою, кількісною та аудіальною семантикою. Наголошено, що конкретизація абстракту «самотність» активно відбувається в семантичних площинах «природа» і «побут», зі зниженням оцінності в останньому сегменті. Продуктивність окреслених напрямків образотворення підтверджують персоніфіковані структури з лексичним центром «самотність».

Серед інших показових засобів схарактеризовано образні сполуки-описи психоемоційного стану самотності, розгорнуті до рівня мікротексту.

Відзначено, що проаналізовані образні структури засвідчують підвищену увагу сучасних авторів до словесно-художнього окреслення стану самотності.

Ключові слова: концепт «самотність», українська поезія кінця ХХ – початку ХХІ століття, мовний образ людини, психоемоційний портрет, метафорична структура.

Проблема самотності – одна з вічних в осмисленні людського існування. Це стан, який викликає гострі переживання й страждання, відчуття загубленості, непотрібності, відчуженості [Левченко 2007; Мовчан 2008]. У періоди активних соціальних зрушень відбувається реконструкція світоглядних і морально-ціннісних орієнтирів сприйняття світу й подій людиною. Тож природно, що в такий час відчуття самотності і його відображення в літературі стає особливо актуальним [Фльорко 2003]. В українській культурі знаковим із цього погляду є кінець ХХ – початок ХХІ століття. У поетичній мові цього часового зрізу лейтмотивом, художньою нормою психоемоційного портретування людини-сучасника є *самотність* [Лебединцева 2000: 43; Лебединцева 2003; Сюта 2003: 4; Сюта 2005: 4].

Зафіксовані в поетичному словнику названого періоду абстрактні іменники *самотність*, *самота*, *самотина*, *усамітнення*, *самітництво*, *самітник (-ця)*, *самотинність*, *одиноктво*, *одинокість*, *одинак*, *одиначка*, *відлюдник*, *відлюддя*, епітети *самотній*, *самітний*, *одинокий*, *відлюдькуватий* [Сюта 2010: 48] відображають акцент на усвідомленні людиною своєї

психологічної нестабільності, розгубленості, невпевненості, зневіри. Пор.: *немов спізнавши самоту, / Гірку оту, / Повстала, мов стіна численних тіней* (Л. Ромен); *Безглуздя самоти – це мимрення під ніс; / це – чути лиш себе, до себе ж обзиватись* (П. Мовчан); *Відчай самотності. / Неприспані тривоги. / Безсоння брід важкий* (О. Гураль); *коли віра в істину прирікає на самотність / і на глузування за спиною / (он пішов той хто носить «істину» / уявляє який придурак)* (А. Дністровий); *боятись самотності / бо залишаються наодинці з власними думками* (А. Дністровий); *і зрозуміла: не любить, / <...> / не навчена просити – захлинайся самотою, / ось вже і повня гоїдається / на темних водах печалі твоєї* (Л. Голота). Знаковою для наведених контекстів є конкретизація стану самотності в негативно-оцінних епітетних (*гірка самота*), генітивних (*безглуздя самоти, відчай самотності*), дієслівних (*прирікати на самоту, боятись самотності, захлинайся самотою*) структурах.

Із-поміж двох компонентів варіантної пари *самотність – самота* автори часто обирають лексику *самота* – ‘гостре відчуття відокремленості, ізольованості від кого-, чого-небудь’ [Словник 1970-1980, IX: 47]. Це суголосно з поглядами М. Бердяєва, який розрізняє *самотність* як *ситуативний досвід* (власне самотність) і *самотність* як *екзистенційне переживання* (самота) [Лубенець 2005]. І природно, що більший обсяг семантичних нюансів, притаманних варіантові *самота*, зумовлює його ширшу сполучуваність, здатність до образної розбудови, до активного нарощення значеннево-експресивних відтінків [Оліяр 1999: 13]. Пор.: *менше віршів – більше самоти / і печалі* (В. Махно); *Як на видовище, знову посходяться люди / Саме тоді, коли треба обом самоти* (П. Гірник); *Ти лічиш кроки, то від самоти* (Ю. Петрусенко); *Літо самотою довершилося, / не єднають нас ні погляди, ні жести* (В. Кордун). Контекстуальними варіантами до наведених виступають одиниці *самотою, на самоті*: *Надвечір полем ішов самотою / і раптом відчув, що хтось дивиться в спину мені* (Г. Чубай); *Є десь будинок, де в вікнах вазонки, / Де можна жити лиш на самоті* (Р. Скиба); *Ти не кохався із журбою / і не тужив на самоті* (М. Савка).

Як стверджують дослідники, хронотоп поетичного світу 1990-х існує у двох полярних вимірах: 1) як гранично *відкритий*, необмежений («космічний») та 2) як *замкнений*, обмежений, тісний. При цьому «обидва виміри є негативними, але

якщо замкнутий простір можна фізичним (чи вольовим) зусиллям зруйнувати, то відкритий простір, який не має меж і опору, змінити чи зрушити неможливо» [Лебединцева 2003].

Мотиваційна основа розбудови асоціативно-образного ряду, в межах якого *самотність* ототожнюється із закритим простором, – трактування замкнутого простору як безвиході. Це підтверджують актуальні для аналізованих поетичних текстів образи замкнутого приміщення, глухої стіни, коридору, лабіринту, колючого дроту чи будь-якої огорожі, «що обмежує простір і є опозицією до зовнішнього «великого» світу. Як правило, такий замкнутий простір характеризується також відсутністю світла з відповідними денотаціями вільного простору, розуму, тепла, істини тощо» [Лебединцева 2003]. Суголосне поетичне трактування характерне для різних часово-просторових зрізів української поезії. Наприклад, автори Нью-Йоркської групи теж емоційно прирівнюють психологічну нестерпність, обтяжливість стану самотності до фізичного обмеження свободи у *в'язниці, у стінах, у сітях* [Сюта 2010: 48].

У мові новітньої української поезії в межах розглядуваної моделі з'являються нові асоціати – *коло, лабіринт, чотири стіни, кімната, бар'єр* тощо. Вони стають складниками образних структур різного ступеня розгорнутості – від двокомпонентних генитивних та предикативних метафор до розлогих метафоричних описів: *Мій обрій стане колом самоти, / який переступити не в спроможі* (П. Мовчан); *у вічному місті знову авт вулканічна ріка / несе і тебе в лабіринти вигнання і самоти* (В. Махно); *Із чотирьох стін самотності / мене щось покликало на яскраве світло* (С. Миронюк); *Кімната ця має чотири кути. / Ти умеблюєш собою один. / Колір шкіри твоєї пасує до кольору стін <...> Простелеш по стелі свою самоту, / на вікна завієши осінню сльоту <...> / У порожній кімнаті для мене є кут. / Ти тут?* (І. Старовойт); *Вже просто звичка – бути нічиєю. / Своя і все. / Самотність – як бар'єр. / Сама з собою – як між двох рапір. / Сама з собою – затяжка валіза* (А. Цвіт).

Асоціювання стану самотності з відкритим простором омотивовує появу образних сполук, побудованих на кореляції понять «самота» і «свобода», що може бути пояснено впливом філософії екзистенціалізму з його лейтмотивами виходу за межі самотності й пізнання стану свободи [Левченко 2007]. Тож природно, що образи *самота / самотність* і *свобода* часто поєднуються в межах одних контекстів (*Руйнуючи свою*

безмовну **самотність**, / Я нишу свою **свободу** (К. Москалець)) або навіть творять цілісний метафоричний образ (*Лежу у полі, / і мене простір оглядає... / Свобода самоти, / і самота свободи* (П. Мовчан)).

Авторські інтерпретації *самотності* як *свободи*, *відкритого простору* можуть супроводжуватися появою негативної конотації: **самотньою площею** *шкандибає каліка* (В. Недоступ); *Тебе ніхто нічого не пита – / І брат пішов, і мати не заплаче. / Вогонь. Питьма. Свобода. Самота. / До кого обертаєшся, вітряче?* (П. Гірник). Болісність переживання свободи на самоті переконливо увіразнює прийом парцеляції.

Водночас усамітнення як усвідомлений вибір зумовлює «глибинне занурення у Всесвіт» [Лебединцева 2000: 43], стає шляхом до самовдосконалення й самоствердження. У такому самовідмежуванні від навколишнього життя людина знаходить моральне задоволення і спокій, стає психологічно відкритою: **В самоті, де тепло і солодко, / Темна персть, як черепашиа плоть** (В. Махно); **Дякуй за всесвіт і сплечений світ самоти** (П. Гірник); **Вже опадає чорна самота / під покривало щирої молитви** (І. Андрусак). У фрагменті поезії І. Андрусака образ *чорна самота* асоціюється із станом безнадії, відчаю, страждання, а його метафоричний зв'язок з образом *щира молитва* маркує перехід у «стан надії, віри, сподівання на краще» [Олійяр 1999: 13]. Ця теза суголосна з твердженням М. Мовчана про те, що «релігія дає вітху і надію; дозволяє перебороти відчай і самотність; сприяє філософській осмисленості життя людини» [Мовчан 2008].

Максимальну заостреність відчуття самотності в поетичних текстах вербалізують образи з параметричними прикметниками розміру (*велика, неосяжна*), із прислівниками міри і ступеня вияву ознаки (*повно, вищерт*), із числівниками (*три, сто, сто сот*). Пор.: **Три самоти перебути і жити навзаєм** (П. Гірник); **Пересохли порожні вуста – / та й велика ж на двох самота** (П. Мовчан); **Помножений на листя і на лиця, / на сто печалей, на сто сот самот** (Б. Щавурський); **жевріють ледь-ледь, / димлять гноти, наповнюючи вищерт / самотністю присадкувате житло** (П. Мовчан).

Визначальною для філософії екзистенціалізму є ідея неминучості самоти, приреченість людини на самотність. У поетичних текстах цю ідею вербалізують епітети *невідворотний, приречений*, також розгорнуті конструкції з лексичними центрами

самота, самотний, пор.: I самота твоя ніколи не розтане: / самотним народивсь, самотним тут помреш; на самоту приречений і ти, / на власне забуття у родовім розриві; в нетямю вічну западешся, / в невідворотну самоту (П. Мовчан).

Мовна реалізація концепту *самотність* стимулює розвиток асоціативних ліній з аудіальною семантикою – і вираженою (із семами ‘голос’, ‘гомін’), і «нульовою»: *Холодний вогонь ночі / танцює на згаріщі дня / чорним вістрям / підступним голосом самоти / розколує серце* (Л. Ромен); *Там, де мовчкомо, добріший буду. / Тут, самоту, голосно мені* (П. Гірник); *Виростає кричма слово, / наче півень на тину, / і лякає лунко знову / гомінку самотину* (П. Мовчан); *Прокляття чи завдання?! – / сіять вітер, родити вихор, пожинати бурю / і мчати в ошалілій самоті, яка не знає тиші* (Л. Голота); *Руйнуючи свою безмовну самотність, / Я нищу свою свободу* (К. Москалець).

Контекстне помноження семантики самотності ефективно забезпечують різнотипні за способом граматичного оформлення тавтологічні структури [Сюта 2003: 5]. В аналізованих текстах зафіксовано епітетний образ *самота сама*, сурядно-означальний образ *самотні і самі*, тавтологічну метафору *сам на самоті*: *тільки там, де самота сама й вина часу згіркли* (В. Махно); *Сміються, плачуть, напиваються, / I всі самотні і самі* (П. Гірник); *I сам на самоті / знайди собі ізнов / слова якись «не ті» / про радість та любов* (П. Мовчан). Значний ступінь експресивності засвідчують заперечні й антитетичні описи на зразок: *I самота – не самота, / Неначе павутинка світу / Над головою проліта; I вже не сам, / а сам із самотою, / I все одно – живи чи не / живи* (П. Гірник).

Також кореневий повтор є механізмом народження авторського оказіоналізму В. Цибулька *самовсамотнення (самовсамотнення самого самовсамотнення)*,

Семантичне поле, утворюване в сучасних поетичних текстах навколо абстракту *самотність*, засвідчує тенденцію до його конкретизації, яка супроводжується розгалуженням, диференціацією емоційно-оцінного забарвлення залежно від напрямків асоціативних зближень. Наприклад, асоціативні кореляції «самотність – світ природи» здебільшого є позитивно конотованими, натомість предметно-побутові асоціації демонструють протилежні конотації.

За спостереженням дослідників, «нетрадиційний стилістичний ракурс реалізації мотиву *самотності людини у навколиш-*

ньому світі пов'язаний із концептуальним оновленням закоріненої в народній словесності базової когнітивної макромоделі *людина – природа*» [Сюта 2010: 49]. Йдеться, зокрема, про розвиток асоціативних ліній *самотність* → *небо, самотність* → *водойма*. Відповідні образи структурно найчастіше оформлені як генітивні метафори – *небо самотності, берег самотності, глибінь самоти, бистринь самоти, сніги самотності, вогонь самотності, пісок самотності* тощо: *я хочу риси свої передати / руки свої / і вишню / і камінь моєї ріки / і **небо** моєї самотності* (Т. Мельничук); *там / **берег самотності** надто білий / а ніч надто минаюча / а дорога тече без єдиного плюскоту* (Г. Чубай); *Я змайструю із власної смерті хиткого човна, <...> і через **бистринь самоти** заберу із собою по той бік / на невидимий звідси, ще чужий і оманливий берег* (В. Кордун); *Ти міряєш, зіронько, променем білим / **глибінь самоти** і болючість життя* (П. Мовчан); *на березі сплячого сонця / лиш пізнаю **глибінь самоти*** (Л. Ромен); *Це **сніги самотності**, що лежать на горах століть / Не танучи... / Це мед самотності, що злизуй – не злизуй, / Тече по стегнах твоїх, / Істино... / Це **вогонь самотності**, що підтримуєш, / Руки свої поклавши / У віри багаття... / Це **пісок самотності**, що завжди на зубах у долі, / Як би не сходив / Слиною ти...* (В. Коваль).

З опобутовленням образу *самотність* пов'язана поява знижено-іронічного забарвлення, що її демонструють генітивні метафори *окуляри самоти, герб самоти, пляшка самотності*: *Крізь **окуляри самоти** / Я стала поглядом твоїм* (Н. Понікар); *А тоді розгортала полотна хустин / на рослинних ребрах решіток, / і привселюдно сушила ці **герби самоти*** (Ю. Андрухович); *Осінь – **самотності пляшка**. / Осінь – журби **острівець**. / Осінь – маленька монашка / З келій пожовклих сердець* (Н. Малиновська). Образ *пляшка самотності* оприявнює мотив уживання алкогольних напоїв, що став своєрідним «брендом» поезії дев'яностих, однак має вияви і в мовотворчості авторів інших (попередніх і наступних) літературних генерацій: *І строфи переставиш, як валізи. / Одну таки залишиш – і не ту. / І буде ніч. І хтось таки прилізе. / І принесе **вино і самоту*** (В. Герасим'юк); ***Наливай, наливай, наливай, наливай самоти** – / Хай відпустить тебе назавжди з кам'яної недолі!* (П. Гірник); *Подякую Вам за свята, / За латку озимого жита, / За те, що ніхто не спита, / Як маю себе пережити, / Як **самота переп'є** / **Друзів, дороги і статки...*** (П. Гірник). У текстах

цей мотив реалізовано в зіставленні номінацій *вино* і *самота*, у дієслівних метафорах із номінацією *самота* в ролі об'єкта (*захлинатися самотою, наливати самоти*) чи суб'єкта дії (*самота переп'є*).

На тлі проілюстрованого активного оцінно-конотативного зниження, зумовленого конкретизацією абстракту *самотність*, відзначаємо епізодичні піднесено-поетичні контексти: *Поклавши відтінь самоти / на тихе лоно полонини, / світ прокинувся: / без дударів і без трембіт* (П. Мовчан). У цьому річищі на окремий розгляд заслуговує генітивна метафора *Чорний Лебідь самоти: Давно позаду сонце спалено. / Хрести. / Дощі... / В розбитім серці Чорний Лебідь самоти* (Л. Ромен). У фольклорно орієнтованій поезії Людмили Ромен це маркер зв'язку з ліричним струменем народнопісенної традиції, де самотність завжди описується як важка, безпросвітна, безрадісна.

Персоніфікацію абстракту *самотність* засвідчують епітети *безголовий, щербатий*, пор.: *Стережи кожну звістку і слово, / Триголово розвернутий знак / І свою самоту безголову* (П. Гірник); *Болих мені моя неповнота, / став на пенюк, та це не висота, / пита мене щербата самота: / – Хіба існує в світі порожнеча?* (П. Мовчан). Вони ж задають загальну негативно-зневажливу тональність наведених контекстів.

Персоніфікаційні метафори постають також унаслідок екстраполовання на абстракт *самотність* дій, притаманних людині або застосовуваних щодо людини (*від мене / пішла самотність / здавалося б радій* (В. Жовнорук); *В нас буває така самота, / що найлегше її колисати, / притуливши до неї уста... / Ти забув: / відколосує мати* (В. Герасим'юк); *Стоїть душа віч-на-віч з самотою. / Іди, жебраче, – йди, а не гряди – / Сліпим дощем, землю золотою* (П. Гірник)) або опис стану самотності із залученням соматизмів *рука, очі, рот (до болю стискаєш руку / самотності / і боячись подихом щось змінити / гортаєш альбом фотографій* (М. Туз); *Самота від серця потроху відгриза, / і сиплеться пісок їй з рота* (С. Сігало)).

Із конкретизацією абстракту *самота* пов'язана розбудова ряду колірних характеристик – епітетних (*Пильнуй, щоб не злиняли твої шати / Із сонця кольору на колір самоти* (І. Сердюк); *поспішити за край / залишаючи жінку / в прозорій такій самоті / з незагоєним смутком* (М. Савка); *Вже опадає чорна самота / під покривало щирої молитви* (І. Андрус'як)) та метафоричних (*забризканий воском свічник / останнє горня*

прабабциної порцеляни / ніде так не смакує / опівнічна самота / кольору гречаного меду (Ростислав). Звертаємо увагу на емоційно-оцінне забарвлення епітета *чорний* і колірної метафори *кольору гречаного меду*. Збігаючись у називанні темного кольору, вони водночас контрастують за ознаками «важкий, безрадісний» та «приємний, комфортний».

На відміну від колірних, одоративні асоціації в семантичному полі аналізованої абстрактної назви є поодинокими. Зазвичай це компоненти розгорнутих синестетичних мінітекстів: *запах прилого листя / і пізніх жоржин / так пахне самотність / оселя / в якій вже давно не жили / не купали дітей / не міняли світлин / за скляними дверцятами шафки* (М. Савка).

Показовим для сучасної української поезії є також творення інших типів розгорнутих мінітекстів із лексико-семантичним стрижнем *самотність*. Структурно вони демонструють синтаксичне «розростання» від переліку, однорідного нанизування однотипних образів (наприклад, епітетних сполук, генітивних метафор) до ускладнених багатокомпонентних поетичних формул, утворених за моделями «самотність [знаходить вияв] у тому, що...», «самотність [можна порівняти] з...», «самотність – [це]...», пор.: *Вас оплітає забуття срібляста павутина – / Самотність душ, / самотність тіл, / самотність слова* (С. Жадан); *тому що я / самотній / що це / питаєш / що таке самотність / із чим це порівняти можна? / ось уяви пустелю / і піщину опріч неї – / так я піщина без пустелі / не зовсім ясно? / ось пів-яблука лежить – / так я відсутність яблука / відрубану кінцівку можеш уявити? / так я рука / яка не знала свого тіла / не розумієш? / і не дивно / тобі не зрозуміти / що таке самотність / коли самотність / то твоє ім'я* (С. П'ятаченко); *і захотів він пізнати / що таке самотність / і пішов у пустелю / і зустрів людей / і не став самотнім / і піднявся у гори / і зустрів людей / і не став самотнім / і спустився у місто / і став серед майдану велелюдного / і відчув себе самотнім* (С. П'ятаченко). Такі притчеві наративи на тему самотності характерні саме для мовостилів С. Жадана і С. П'ятаченка як представників естетики постмодерну, адже вони особливу увагу присвячують описові відчуття відокремленості, відчуженості, екзистенційної розгубленості людини в сучасному світі.

Отже, концепт *самотність* – один із найбільш функціонально і текстотвірною навантажених у лінгвопсихологічному

портретуванні людини в українській поезії кінця ХХ – початку ХХІ століття. Знаковою для мовотворчості цього періоду є тенденція до конкретизації абстракту *самотність* у його асоціативно-семантичних співвіднесеннях з образами природи, із предметами побутово-ужиткової культури. Окремий напрямок образотворення засвідчують метафори-персоніфікації з лексичним центром *самотність*. Із погляду розбудови оцінності очевидним є переважання негативно маркованих образів.

Лебединцева Н. Поезія 90-х: новий рівень самоусвідомлення. *Слово і час*. 2000. № 10. С. 41–45.

Лебединцева Н. М. Українська поетична свідомість кінця ХХ ст.: трансформація архетипу Великої Матері: дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003.

Левченко Л. Ю. Проблема самотності: гендерний контекст: автореф. дис. ... канд. філософ. наук. Київ, 2007.

Лубенець Н. В. Проблема самотності та криза людської суб'єктивності: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Харків, 2005.

Мовчан М. Самотність як полівекторний феномен: філософсько-антропологічний дискурс. *Філософські обрії*. 2008. № 20. С. 124 – 137.

Оліяр М. Варіанти слів в образній системі поезії “дев’ятдесятників”. *Дивослово*. 1999. № 10. С. 12 – 15.

Словник української мови: в 11 т. Київ, 1970–1980.

Сюта Г.М. Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи. Київ, 2010.

Сюта Г.М. Сучасник з погляду сучасника (мовний образ людини в українській поезії кінця ХХ – початку ХХІ ст.). *Культура слова*. 2003. Вип. 62. С. 3 – 8.

Сюта Г. “Увічнюю завжди ту саму людину” (образ людини у поезії української діаспори). *Культура слова*. 2005. Вип. 65. С. 3 – 8.

Фльорко Л.Я. Самотність сучасної людини як вияв духовно-моральної деформації її внутрішнього світу. Зб. наук. пр. Львів, 2003. С. 47 – 49.

REFERENCES

Lebedyntseva, N. (2000). Poetry of 90-th: new level of the self-consciousness. *Word and time*, 10, 41 – 45 (in Ukr.).

Lebedyntseva, N.M. (2003). Ukrainian poetic mind at the end of the XX cen.: transformation of the Great Mother archetype. Kyiv (in Ukr.).

Levchenko, L.Yu. (2007). Problem of the loneliness: gender context. Kyiv (in Ukr.).

Lubenets, N.V. (2005). Problem of loneliness and crises of human subjectivity. Kharkiv (in Ukr.).

Movchan, M. (2008). Loneliness as multi-pronged phenomenon: philosophical and anthropological discourse. *Philosophic Horizons*, 20, 124 – 137 (in Ukr.).

Oliyar, M. (1999.) Versions of the words in the imaginative system of the poetry of the generation of the ninetieth. *Dyvoslovo*, 10, 12–15 (in Ukr.).

Dictionary of the Ukrainian language (1970 – 1980). Kyiv (in Ukr.).

Siuta, H.M. (2003). “Always perpetuate the same human being...” (image of a human being in the poetry of the Ukrainian diaspora. *Culture of the Word*, 65, 3 – 8 (in Ukr.).

Siuta, H.M. (2003). Contemporary from the perspective of the contemporary (lingual image of a person in the Ukrainian poetry at the end of the XX – beginning of the XXI cen.). *Culture of the Word*, 62, 3 – 8 (in Ukr.).

Siuta, H.M. (2010). Lingual world of the poetry of authors of the New-York group. Kyiv (in Ukr.).

Fliorko, L.Y. (2003). Loneliness of the contemporary person as the manifestation of the spiritual and moral deformation of his inner world. *Collection of a scientific papers*. Lviv, 47 – 49 (in Ukr.).

Статтю отримано 29.11.21

Larysa Kozlovska, Hanna Diadchenko

CONCEPT “LONELINESS” IN THE POETIC CREATIVITY OF THE END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURIES

The article is devoted to the linguistic description of the concept “loneliness” in the language of the Ukrainian poetry at the end of XX – beginning of XXI centuries. The authors prove that «loneliness» concept is a productive instrumentation of lingual depiction of the psychological portrayal of a contemporary. Language of the poetic works at the end of XX – beginning of XXI centuries gives a convincing evidence to this statement. It represents such lingual signs of the “loneliness” leitmotif as the abstract nouns *loneliness, solitude, fragmentation, loner, sad and lonely, recluse, away from everyone, epithets lonely, lone, reclusive, deserted*.

In process of the artistic modelling of the state of loneliness the lingual images with the space, quantity or the auditory semantics are used. In the language of the Ukrainian poetry at the end of

XX – beginning of XXI centuries such line of the imaginary creation is accompanied with the associates *fold, circle, labyrinth, wall, home, room, barrier*, etc. They are functioning as the components of the imaginative structures of the different degree of extension. It may be two-componential genitive metaphor or vast metaphoric descriptions which are the components of the predicative metaphor. Suffering of the lonely person are expressively depicted in the poetic contexts united with the quantitative meaning. Such meaning is typical for the numerals and adjectives (*big*) or adverbs (*to overflowing*).

Semantic field created around the nomination *loneliness* provides an indication of such trend of the modern lingual creativity as gradual concretization of the abstract *loneliness*. In such process the associative halo changes its emotional and evaluative marking. However, the associative parallels with the world of nature usually have general positive connotation and the object associations are the factors of the context domestication together with the connotation change. During the abstract “loneliness” concretization demotion of the poetic statement also takes place. Sublime tone and evaluation are episodic while the object associations are the lingual symbols of the domestic or ironic colour. The efficiency of such imaginative line is asserted by the personifying structures with the lexical centre “loneliness”. We’d like to note that during the nearing to the concretization *loneliness* abstract develops its own epithet field of colours. Latter are mainly eligible or achromatic nominations. Among the other characteristic poetic phenomena is modelling of the imaginative structures meaning the psychological state of loneliness extended to the micro text level.

The lingual material analysed makes possible to come to the conclusion of the importance of the *loneliness* concept in process of the psychological portrayal of the contemporary. The imaginative structures observed prove the importance of the philosophical reflection and poetic depiction of the problem of loneliness in the modern world.

Key words: “loneliness” concept, Ukrainian poetry at the end of XX – beginning of XXI centuries, lingual image of contemporary, psychological portrayal, imaginative trend, metaphoric structure.